

Зәрмнъ барлгдв, зәрмнъ...

Одгә цагин хальмг урн келнә литературт тату-тартгнъ бәәдг болвчи, урднъ, дәәнә өмнх цагла дүницүлдж болшго. Болдж өсв. Эн ода хурц, хурдн, урн, үнн, произведеньс тоогъарн зөвәр икдв, унъг-утхарн зөвәр байджв.

Им бәәдләр, им хурдар өсдгнъ — мана литературт, бас талдан келнә әмтнә литературла әдләр, төрскн өрн-нутгмдн, Коммунистическ партъмдн манд ик гидгәр дөнъгән өгнә.

Эн дөнъгнъ, эн онъгнъ партин XX тууджлгч хургин хбөн йир икәр өсв.

Мана литературт, багъ цагаснъ авн өдгә цаг әсүртл шундж орлцдж, терүг байджулдж, терүг сәәхрүлдж, өргджүлдж йовх мана кесг бичәчир бәәнә. Тедниг дахлцдж сүүлин хойр гурвн джилин өртцд, шинәс бичджәх кесг улсин нерд умшачирт темдгтә болад ирв. Эдн чидлиниъ күрмгәрн кәдлдж йовна гидж келх кергтә.

Хальмг литературин голлгч произведеньс — шүлгүд болдж гарна. Кошагъад-гурвагъад, терүнәс үлүнигн шүлгүд бичси гуч гар күн бас бәәнә. Теднә илгәси шүлгүдин зәрмнъ утх-үндсәрн, әврәннъ чимлгәәрн улхн, тату-тартгтә болад барлгдшго нигн болдж гарна.

Манд хальмг келәр негхн газет ардг учрар, әклдж бичджәх улсин ичси произведеньс цугъар гилтә мана редакцд ирнә. Тиигдж бичджәх лст дөнъ өгч, өсхднъ, ясрхднъ суръмдж болгъхар тоолдж мана газет олан хонгт нег дәкдж литературин алх өгнә.

Газетд ирси произведеньс ясгдад, ө-өблгнъ» багългдад, барт өггддж адх гидж санх уха манд орулхла,

тер произведень шин төр, шин үг, шин сән утх мана литературт өгч бәәх болдж медгдхлә, әврәннъ цаган йрвлл уга чиги терүг «зордж», ясхар седгднә. Зәрм шүлгүд дотр келгдси негхн-хойрхи үг зөвәр холд йовх, болв өбрдүлдж болх сән, байн угин анч медүлнә, тер цагт бичси күүнләнн күүндәд, селвгән өгәд, тату-тартгнъ илдкәд, «бас бич» «сәәнәр, олар бич» гидж сурх дурн күрнә.

Мана газетд шинәс бичджәх кесг улсин шүлгүд, зәрм дуту-дундиъ бәәдг болвчи, барлгдв.

Әклдж бичджәх улсин нег тагу-тартгнъ — бичдг төрмүдн дегд цөн — нари, сар, тег, әлси, хбн (торгън нооста), джилин сармуд болдж гарна. Улгүрнъ, ноябрь сарин әклцәр арвн гурвн шүлг ирснәс — нәәнн шүлгнъ намрин тускар бичгддж. Намр болсинъ ода шинкән, намрин сүл сар өрәлдхлә цугъар оч медцхәддж. Сентябрь сард цугъар сургъулин джил әкленә тускар бичцхәнә. Намрин тускар тиитхд бичдж болшго билә, серүн орад уга, модн хамтхастагъан, хур уга! Одр бас икәр ахрджахш! Нанъ намрин тускар бичдг үт олдджахш!

Энүгәрн мана келхәр седджәх үг им утхта: шүлг кергтә, бичхмн, болв өмннъ бичгдәд уга төрмүдин тускар бичхлә сән болхмн. Сәәнәр бичхнъ йирин бәәх! Умшачирт таасгдхар, урн үгәр, амрар умшгддгар, түргн товчлгддгар бичхмн. Өмннъ биччкесн төрәр бичхмн биш гидж бас келдж болшго. Энүгәр бичхмн, болв талдан үгмүдәр урднъ келгдси үгмүдәс хурцар келдж чадх кергтә, әс гидж күүц үнтә, сән кергтә произ-

ведень болдж гарш уга.

Увлин асхна тускар өрсин алдр поэт А. С. Пушкин бичси, ке чимлгәтә, урн билгтә шүлгит кен әс меднә?

Тиий шүлг бәәгәл бәәтл,
«Увд кити болна, уси мбснд хувриә...» тиси шүлг манд кергтә болхий?! «Әәджм йиси сардан теелә», «Коммуна партъ намаг өсклә», «Мана ракет сард күрлә» — гигъәд бичәд бәәдг шүлгүд йир оли. «Стол дөрвн кәлтә» гигәд чиги бичәд илгәцхәнә.

Сәәнәр, чикәр бичдг болхип кергт ганцхи урн келнә литератур умшси багъ. Политик бас медх кергтә. Одахн Ц. С. гидг күүн нег шүлгдән иигдж бичджәнә:

Газадин орна кәдмшчир
Гаран цугъар негдүлдж,
Капитализм гидгән мардж,
Коммунизм түргәр тосхти.
Ташр эн шүлгән америкин әмтст нерәдджәнә.

Мана партин политик тиим биш. Ташр деернъ, капитализмәс коммунизмүр ордж болшгогинъ медх кергтәлм.

Шүлгүдт, терүнә утхаснъ, терүнә келнәснъ талдан тосхятнъ, зокалнъ бәәнә, тер зокал угагъар шүлг амрар, ке-чимлгәтәгъәр умшгддг, чеедджлгддж авгддг әс болхла шүлг-шүлг болдж гарш уганъ «лавта».

Им зокал угагъар бичгдси, нам ююгъинъ чигн күн медшго «шүлгүд» ирнә. Улгүрнъ:

Өрн-нутгтан ик мах, ноос; буудя өгсндән
Орден Ленинәр ачлгдси Хальмг танъгъчдан
Ода улм сәәнәр кәдлцхәддж